شوێنپەنجەی مەکتەب قورئان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

سیروان کرماشانی

"

زۆرێک لە شۆڕشەکانی کورد لەسەر دەستی کەسایەتییە ئایینییەکان سەریان هەڵداوە و ئەگەریش لەکۆتاییدا بەدەستی دەسەڵاتەکان لەناو چووبێتن، بەڵام لەلایان کۆمەڵگەوە پاڵپشتی کراون و ئەمەش خاڵی جیاکەرەوەی مەکتەب قورئان لە ڕەوتە ئایینییەکانی دیکەیە؛ مەکتەب قورئان بە پێچەوانەوە، لەپاڵ دەسەڵات جێی گرت. کۆماری ئیسلامی سەرەتا بۆ لاواز کردنی ڕەوتی ناسیۆناڵیستی و بەتایبەت چەپ لە کوردستان مەکتەبی بەکار هێنا و پاش مەرگی موفتیزادە، مەکتەب چالاکییە سیاسییەکانی ڕاوەستاند

"

ئایین و ئایدۆلۆژی، لە ویستگەکانی مێژوودا کەرەستەی بەر دەستی پاوانخواز و بەرژەوەندیخوازان بوون بۆ گەیشتن بە ئامانجیان. کاهێنەکانی میسر و ئاخوندەکانی ئێران، دوو هێڵی هاوتەریبی ئایدۆلۆژین؛ بەو جیاوازیەی کە لە دوو ویستگەی مێژوودا و بە تایبەتمەندیی خۆیان، بانگەشەیان بۆ فکر ومەرامیان کردووە و کۆمەڵگەیان بەلاڕێدا بردووە، بەڵام ئامانجی کۆتاییی هەردوو، بەرژەوەندی بووە لە بەرگی ئاییندا. هاوکات لە مێژووی هاوچەرخدا، گرووپگەلی فکری، لەژێر ناوی ئیسلام و بە دروشمی جیاواز سەریان هەڵداوە کە یان بە ویست و ئیرادەی کۆمەڵگە پێک هاتوون و پاشتر دەسەڵاتەکان دەستیان تێوەرداون و لە بەرژەوەندیی خۆیان بەکاریان هێناون، یان لە بنەڕەتەوە دروستکراوی وڵاتانی داگیرکەر بوون بە مەبەستی دابەشکردنی کۆمەڵگە و ئاسانکاری لە کۆلۆنیالیزم.

بیردۆزییەکانی مارتین لۆتێر و تەقەلای کۆمەڵگەی ڕۆژاوا لە سەدەکانی ناوەڕاست، کۆتایی بە دەسەڵاتی قەشە و باڵادەستیی کەنیسەکان هێنا کە بۆ ساڵانێکی زۆر حوکمیان بەسەر خەڵکدا دەکرد. دواتر کۆمەڵگە توانی خۆی لەژێر دەسەڵاتی کەنیسە ڕزگار بکات و لەگەڵ سنووردار کردنیان، گەشە بە تەکنۆلۆژیا و شارستانییەت بدات. ئەم پرسە هێشتا لە ڕۆژهەڵاتی ناوین چارەسەر نەکراوە وبەکارهێنانی ئایین لەلایان دەسەڵاتداران و بەرژەوەندیخوازانەوە وەک کەرستەیەک بۆ گەیشتن بە ویستیان، کۆمەڵگەکان دەکاتە قوربانی.

لە وڵاتی ئێران کە فارسی شیعە دەسەڵاتدارە و هەوڵ بۆ تواندنەوەی کەمینە دەدات، چەندین فکری جیاوازی سوننە بوونیان هەیە کە هەرکام خۆی بە ڕێگەی ڕاست دەناسێنێت و هاوکات ململانێی یەکتر دەکەن. لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان جگە لە شێخ، سۆفی، دەروێش و تەریقەت کە مێژووی دوورتریان هەیە، چەند گرووپی دیکەی وەک «مەکتەبی»، «سەلەفی» و «دەعوەت و ئیسڵاح» سەریان هەڵدا کە سەرەڕای ئەوەی سەرچاوەی بڕێکیان دەرەوی سنوورەکانی ئێرانە، دەسەڵاتی تاران ڕێ بە گەورەبوونەوەی بڕێکیان دەدات کە ئەمەش بە واتای ئەوەیە بە شێوازی ناڕاستەوخۆ پاڵپشتییان لێ دەکات.

ئەحمەدی موفتیزادە

موفتیزادە لەدایکبووی شاری سنە و کوڕی مەلا عەبدوڵڵا دشەیی، یەکێک لەو کەسایەتییانە بوو کە ناوی ئاوێتەی ڕووداوەکانی پاش ڕووخانی ڕژێمی شا و هاتنە سەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بوو. هۆگرانی بە کەسێکی بوێر و چاونەترسی دەناسن و شوێنکەوتووانی دەڵێن کاک ئەحمەد ڕێبەری ئەهلی سوننەتی ئێران بوو (نامەی مەکتەب بۆ ڕاشد الغنوشی، کە لە ساڵی ١٣٩١ بە نهێنی ئاراستەی کراوە) و هەندێک جار لە وتار و بابەت و سۆشیالمیدیا و بۆنەکاندا، نازناوی ڕێبەری ئایینی-نەتەوەیی بۆ بەکار دەهێنن. ڕەخنەگران دەڵێن مەکتەبییەکان بە مەبەستی سڕینەوەی ڕاستییەکانی مێژوو، موفتیزادە پیرۆز دەکەن. بەگشتی جگە لە شوێنکەوتووانی و کەسانێک کە لەژێر کارتێکەریی هەژموونی ڕاگەیاندنی مەکتەبییەکانن، موفتیزادە نەیتوانیوە خۆی لە دڵی کۆمەڵانی کوردستان جێ بکاتەوە و هەتا ئیستاش ڕەخنەی لە سەرە.

لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی گەلانی ئێران و ڕووخانی سیستەمی پاشایەتی، دەرفەتەکانی بەردەم کوردانی ڕۆژهەڵات بۆ دەربڕینی داواکارییەکان کرانەوە .حیزبەکان وەخۆ کەوتن بەڵکو بتوانن لەو دەرفەتەی ڕەخساوە، مافەکانیان دەستووری بکرێتەوە. بەڵام ئەمە بە دڵی ئاخوندەکانی تاران نەبوو کە دەسەڵاتیان بە دەستەوە گرتبوو. هاوکات کاک ئەحمەدی موفتیزادە، دامەزرێنەری مەکتەب قورئان، هەوڵەکانی بە دروشمی حکومەتی ئیسلامیی شۆڕایی چڕ کردەوە؛ خۆی لە خومەینی نزیک کردەوە و توانی متمانەی بازنەی دەوری خومەینی

بەدەســت بهێنێت تا ئەو شــوێنەی تێکەڵ بە شــاندی متمانەپێکراوی خومەینی دەبوو. کاک ئەحمەد کە ماندووی دەستی ڕژێمی پاشایەتی بوو، کۆماری ئیسلامیی بە دەرفەتێک دەزانی بۆ گەشــتن بە ئامانجەکانی. لە کاتی وتاردانەکانی خومەینــی، لەوکەســانە بوو کە لــە نزیکترین شوێنەکان بە خومەینی و شانبەشانی خەڵخاڵی دادەنیشــت کە بە قەسابی کوردستان ناسراوە و پاش کۆتایی هاتنی وتارەکانی خومەینی، مایکی لەبەردەم خومەینی لادەبرد. [١و٢]

ئامانجەکانی موفتیــزادە لە ڕواڵەتدا لەپێناو کورد و ئەهلی سوننەت بوون بەڵام لە ناوەڕۆکدا، بۆ پێکهێنانی حکومەتێکی ئیســلامی لە تاران و دەستخستنی دەسەڵاتی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو؛ بەڵام بوونی حیزبەکانی لە پێش خۆی وەک لەمپەر دەبینی. کۆماری ئیســلامی و مەکتەب قورئــان ئەگەر لەبابەت چەند خاڵی یاسای بنەڕەتی ناکۆکیان هەبوایە، بەڵام لە بابەت بێکاریگەر کردنی حیزبەکان و پرسی پێکهێنانی حکومەتــی ئیســلامی، یەکیــان دەگرتەوە و هاوســتراتیژی بوون. لەگەڵ ئەوەشدا، تەقەلای کۆماری ئیســلامی هەڵوەشانەوەی بەرەی کورد بوو هەر بۆیە ســەرەتا هەوڵیــدا ناکۆکی بخاتە نێوانیان و لاوازیان بکات. بە باڵادەســت کردنی مەکتــەب قورئــان و ڕۆڵ دان بــە موفتیزادە، دەنگــی جیاوازی لەناو بەرەی کورد ســاز کرد و ئەمەش بووە هــۆی قووڵ بوونەوەی ناکۆکیی نێوان ڕیزەکانی خەبات لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لاوازکردنی پێگەی کورد لە بەرانبەر تاراندا.

دوکتور حســەین خەلیقی کــە ئەندامێکی دانوســتانکاری وتووێژەکانــی ســاڵی ١٣٥٧ی هەیئەتی کورد لەگەڵ شاندی کۆماری ئیسلامی بوو، لــە وتووێژێکی ســاڵی ١٣٩٧ ئاشــکرای دەکات کــە موفتیــزادە ڕۆڵــی تێکدەرانەی لە دانوسانەکان هەبووە و دەڵێت: «من هەر ئەوکات بە سەرکردەکانی کوردم ڕاگەیاند کە موفتیزادە ئێمــەی فرۆشــت». دوکتور خەلیقــی دەڵێت: «موفتیــزادە بەڵێنــی دابوو بەبــێ هاوئاهەنگی هیچ کارێک نەکات، کەچــی لەگەڵ نوێنەرانی تــاران و بەتایبەت تاڵەقانــی یەکیان دەگرت و کاک ئەحمــەد لــە کۆتایی دانیشــتنەکەدا بە ڕەفســەنجانی دەڵێت: بڕیار هەر ئەوە دەبێت کە پێشتر قسەمان لێ کردووە»[٣].

دیمەنەکانــی ئــەوکات دەری دەخات کە مەکتەب قورئان، بە ئامادەییەوە پێشــوازییان لە شــاندی تاران کــردووە و لەکاتی هاتنە ژووری شــاندەکە بــۆ نــاو مزگەوتی گەورەی ســنە، مەکتەبییەکان ئەم دروشمەیان پێکەوە دووپات دەکــردەوە: صلی علی محمد ـ خمینی و کاک ئەحمەد[٤]. شــاندەکە پێکهاتبوون لە کەســانی وەک ئایەتوڵا تاڵەقانی، بەهەشــتی، بەنی سەدر و ڕەفسەنجانی. ئەم دروشمەی مەکتەبییەکان بۆ چەند مەبەست دەوتراوە؛ لەوانە:

١ دەربڕینــی نیەتپاکیی مەکتــەب قورئان بۆ نوێنەرانی تاران.

٢ نواندنــی پێبەنــد بوونــی کاک ئەحمەد و مەکتــەب قورئــان بــە خومەینــی و کۆماری ئیسلامی.

٣ هەوڵ بۆ وەلانانی حزب و لایەنە سیاسییەکانی تر.

٤ موفتیــزادە وەک تاکەلایەنــی وتووێــژ و دانوسانکاری کورد لەبەرچاو بگیرێت.

لە یەکێک لە سەردانەکانی موفتیزادە بۆ تاران لە ســاڵی ١٣٥٨ی هەتاوی، خومەینی بەڵێنی سپاردنی ڕێبەرایەتیی ئۆتۆنۆمی و خودموختاریی ناوچــە کوردییەکانی پێ دابــوو.کاک ئەحمەد لەلایان تارانــەوە زەق کرایەوە و هەلومەرجیان بۆ ڕەخســاند کە لە مەیدانی سیاســەتدا زیاتر دەربکەوێتک؛ تاران دەرگای بەڕووی موفتیزادەدا زیاتر کردەوە و لــە ڕۆژنامەکاندا وەک عەللامە، بەرپرســی باڵای حکومی و ڕێبەر ناوی دەهات (کیهــان ژ٤٧١-٢٦/١١/١٣٧١، جمهــوری اســلامی، اطلاعــات ژ١٩٨٤٣-٢٧/١١/١٣٧١). بەرپرسیارێتیی کومیتــەی ئینقلابــی ئەهلی ســوننەتی خرایە ئەســتۆ و ئیــزن بە مەکتــەب قورئــان درا بۆ بەرگری لە دەســتکەوتەکانی کۆماری ئیسلامی

بەشێوەی سنووردار چەکیان هەبێت. موفتیزادە لە لاپـــەڕە ٧٦ی کتێبی «درباره کردســـتان»دا دەڵێـــت: «دەوڵـــەت هاوکاریـــی نەدەکردیـــن، براکانمـــان بە مەبەســـتی پاراســـتنی جادەکان و شـــارەکان لـــە مەترســـییەکانی دژەشـــۆڕش (مەبەست حیزبەکان)، پێویستییان بە فیشەک بوو، لەکاتێکدا لیژنەکانـــی ئێمە بۆ چەککردنی خەڵک، سەدان چەک و بڕێکی زۆر فیشەکمان ڕادەستی پێگە ســـەربازییەکان کردبۆوە، بەڵام فیشەکیان پێ نەداین و لە باتی ئەوە، دەستیان کـــرد بـــە پڕچەککردنی دەرەبەگە ئیســـلامییە موســـوڵمانەکان و خەڵقییەکان.» موفتیزادە لەم چوارچێوەدا و لەنێوان وتارەکانی حســـەینیەی ئیرشادی تاران لە ساڵی ١٣٥٨دووپاتی دەکاتەوە کە: «ڕەنگە بشـــزانن ئێمە بووین کوردستانمان پاراست.»

تایبەتمەندییەکـــی کاک ئەحمـــەد، بوونی جیـــاوازی بوو لە وتەکانیدا؛ لەســـەر زۆر بابەتی ئایینی و نەتەوەیی بە شێوازی دوولایەنە قسەی کـــردووە یـــان دوو بۆچوونی جیـــاواز لە یەکی هەبووە بۆ بابەتێـــک. بۆ وێنە ئەگەر لە جێیەک باس لە شوێنکەوتنی قورئان و سوننەت دەکات، لـــە شـــوێنێکی دیکە دەڵێت: شـــوێن قورئان و ســـوننەت مەکەون (کتێبی نامەها، نامەی ژ٦ ل٧٨-٧٩). زۆرکات دروشمی نەتەوەیی داوە و تەنانەت بە خەڵکی دەوت خودموختاری لە گیرفانمدایە، بەڵام لە پەرتووکەکانـــی لە دژی نەتەوەگەرایی قسە دەکات. لە شـــوێنێک کورد وەک گەلێکی زوڵملێکـــراو ناو دەهێنێت و باس لە ســـتەمی نەتەوەیـــی دەکات بـــەڵام هـــەر لـــەو وتارەدا دەڵێت پرســـی نەتـــەوە ئاگرێکی ســـووتێنەرە. ئـــەم دژبەیەکییەی کاک ئەحمـــەد لە بۆچوونە ئایینی و سیاســـییەکانی، ڕێگەی بۆ دەربازبوو و شوێنکەوتووانی لەمەڕ ئەو ڕەخنانە کردۆتەوە کە ئاراســـتەی ڕێبەرەکەیان دەکرێت و لە وەڵامی ڕەخنەکان، وتەیەکی موفتیزادە هەڵدەبژێرن کە گونجاوی کات و شـــوێن بێت. ئەم پرسە سەری لە بڕێـــک کەس کە ئـــاگاداری لایەنی دیکەی کاک ئەحمەد و هەروەها مێژوو نین شێواندووە و بەهۆی ئەوەی کە موفتیزادە خرایە زیندان، بە دژبەری کۆماری ئیسلامیی دەزانن.

ئەحمـــەدی موفتیزادە جگـــە لەوەی بڕوای بە جـــیهاد نەبوو، دەیوت لەســـەر گۆی زەوی کافر بوونی نیە (نامـــەی ژ٦ ل٧٥ لە کتێبی نامەها). لە دوای کۆچی دوایی موفتیزادە، هاوشـــێوەی قادیبانییەکان ناکۆکی کەوتە نێو مەکتەبییەکان و دابەش بوون بەسەر دووباڵی سەرەکیی «مەکتەب قورئانی کوردســـتان» و «مەکتـــەب قورئان» کە باڵی یەکەمیان لەو بـــاوەڕەدان موفتیزادە وەک هەر مرۆڤێک هەڵەی بووە بەڵام باڵەکەی دیکە، موفتیزادە پیرۆز دەکات و لەســـەر ئەو باوەڕەن حەزرەتی موحەمەد ڕەسووڵی کوبرا و ئەحمەدی موفتیزادە ڕەسووڵی سوغرایە. (ڕاگەیاندنی ژ٢ ساڵی ١٣٨١).

موفتیزادە لـــە هەندێک بابەتـــدا بۆچوونی جیاوازتـــری هەیە و دەڵێت: مـــرۆڤ لەجۆرێک مەیموون لەدایـــک بووە(کتێبی حکومت اســـلامی لاپەڕە٥٩)، هەر لـــەو چوارچێوەیەدا لە تۆمارێکی دەنگیـــدا دەڵێت: مـــرۆڤ پێشـــتر بوونەورێکی وەحشی و دڕندە و خراپکار بووە و پاشتر مرۆڤی لێ لەدایک بـــووە و دوای ئەوەی لەســـەر دوو دەست و پێ ڕۆشتووە هەستاوەتە سەر پێ[٥].

خاڵـــە هاوبەشـــەکانی مەکتـــەب قورئان و کۆماری ئیسلامی

موفتیـــزادە بـــۆ ماوەیـــەک ئەندامـــی حیزبی دیموکرات بوو، بەڵام پاش هاتنە دەر لە حیزب، ڕێگەی دیکەی بۆ گەیشـــتن بە ئاواتەکانی گرتە بەر. هەوڵـــی دا حیزبێـــک دابمەزرێنێت بەڵام لەلایەن ســـەلاح موهتـــەدی (ئەندامی کۆمەڵە و ژنبـــرای خۆی) دەستبەســـەر کرا[٦]. پاشـــان مەکتەب قورئانی دامەزرانـــد بەڵام بە هەبوونی حیزب و ڕێبەرانی سیاسی و ئایینیی ئەوکات کە پێگەی کۆمەڵایەتیی بەهێزیان هەبوو، موفتیزادە نەیدەتوانـــی بـــە هاســـانی و بە بێ پاڵپشـــت دەرکەوێت. لەگەڵ سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی

ئێران و هاتنە سەردەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بە ڕێبەرایەتیی خومەینی، موفتیزادە دەگمەن کوردێک بوو کە لە خومەینی نزیک بووەوە.

دامەزراندنی دەسەڵاتێکی ئایینی و تێکەڵ کردنی دین و سیاسەت، ستراتیژیی هاوبەشی کۆماری ئیسلامی و کاک ئەحمەد بووە و لەو چوارچێوەیەدا دەڵێت: «ئەو ئیسلامەی ئێمە پێشکەشمان دەکرد، ڕەسەن و بێ دەستێوەردان بوو، لەگەڵ سەرکەوتنی ئینقلاب، کارەکانمان ڕاوەستاند و لە ناخی دڵەوە و ڕاستگۆیانە، خۆمان وەقفی ئینقلاب کرد» و پاشان دیان بەوەدا دەنێت کە «بۆ پێشگرتن لە گرفت، بڕێک ڕاگەیاندنەکانی ئیمام خومەینیمان سانسۆڕ دەکرد» (دربارە کردستان لاپەڕە ٧٨). لە درێژەدا ئەو گلەییە لە دەسەڵاتی تاران دووپات دەکاتەوە و دەڵێت: «لەگەڵ ئەوەی هەموو ڕێگا و ناوچە هەستیارەکانمان پاراستبوو، فیشەکیان پێ نەئەدایین.» (دربارە کردستان لاپەڕە ٧٩). لە کۆبوونەوە بە بەرپرسانی حکومیی وتبوو: «ئێمە میراتگری ئەو کەسانەین کە بەدرێژاییی مێژوو، لە پێناو ئیسلام شەڕیان کردووە و گیانی خۆیان بەخشیوە و دەبێ یاسای بنەڕەتیی ئێران ١٠٠٪ ئیسلامیی بکرێتەوە.» (دربارە کردستان لاپەڕە٨٥).

کاک ئەحمەد لە بابەت دەسەڵاتی نوێی ئێران دەڵێت: «خوێنی سەدان هەزار و ملوێنان شەهیدی مێژووی ١٤سەدەی ئیسلام لە شۆڕشی ئێران هاتە بەرهەم.»(دربارەکردستان لاپەڕە ٦٨). ئەو دەڵێت:»سیستەمی کۆماری ئیسلامی بە نرخی گیانی دەیان هەزار شەهید بەدەست هاتووە و ئەگەر درێژەی شۆڕشە ئیسلامییەکان ڕەچاو بگرین، دەبێ (کۆماری ئیسلامی) بە خونچەی ئامانجەکانی سەرجەم شەهیدانی مێژووی ئیسلام بناسین- بەداخەوە هەر شۆڕشێک، لەلایان دژبەرانی شۆڕشەکان و خۆپەرستان تووشی بڕێک گرفتی ڕوون و شاراوە دەبێتەوە کە هەر بێستانێک مێش و مێرووی زیانەدەر و ئافەتی گەورە و بچووکی هەیە» (دربارەکردستان لاپەڕە ٢٣٩). مەبەستی کاک ئەحمەد لە بێستان، کۆماری ئیسلامی و لە مێش و مێروو، حیزبەکانی دژبەری کۆماری ئیسلامییە. کۆماری ئیسلامی و موفتیزادە، دەیانویست حکومەتێکی تەواو ئیسلامی پێک بێت، بەڵام ئامانجی ڕەوت و حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سیستەمێکی سێکۆلار وکراوە بوو. بەم پێیە مەکتەب قورئان و کۆماری ئیسلامی، کەوتبوونە یەک بەرەی دژ بە ڕەوتی خەباتی ڕۆژهەڵات. بەڵام موفتیزادە بۆ ئەوەی ڕوخساری مەکتەب قورئان ناشیرین نەبێت، ناڕاستەوخۆ و لە ڕێی دەوڵەتی ئێرانەوە گوشاری دەخستە سەر حیزب و سەرکردە سیاسییەکان.

کاک ئەحمەد پێی وابوو پرسی نەتەوەکان، ئاگرێکی وێرانکەرە و دەڵێت: «ئەگەر شۆڕشی ئێران بەئیسلامی بکرێت و جیاوازییەکانی لەناو بەرد، ئەم ئاگرە وێرانکەر و ئاژاوەسازکەرەی نەتەوە لە ئێران و وڵاتە ئیسلامییەکانی دیکە دەکوژێتەوە» (دربارەکردستان لاپەڕە٧١). لە کتێبی موفتیزادە هاتووە: ئەوە «کوردە» کە ناهێڵێت وڵاتانی داگیرکەری وەک ئێران، خۆی لە کۆتی زلهێزە جیهانییەکان ڕزگار بکات و دەڵێت: زلهێزەکان لە پارچەکردنی کورد بەسەر وڵاتاندا، بە چەندین جۆر بەهرەیان لێ وەر دەگرن - هەرکات یەکێک لەو دەوڵەتانەی کە کورد تیایدا دەژی، بیهەوێت خۆی لە کۆتی نۆکەرایەتیی زلهێزەکان ڕزگار بکات، یان لە یەکێک لەو وڵاتانە حکومەتێکی ئینقلابی سەر هەڵبهێنێت، زلهێزەکان لە ڕق و تورەیی ڕەگداکوتاوی گەلی زوڵملێکراوی کورد لە دژیان کەڵک وەر دەگرن. (دربارەکردستان لاپەڕە ٧٢). مەبەستی موفتیزادە ئەوەیە کە ئێران خەریکە خۆی لە چنگ زلهێزەکان ڕزگار دەکات بەڵام ئەو زلهێزانە بەردەوام گەلی کورد وەک کەرستە لەدژی ئێران بەکار دەهێنن بۆ ئەوەی ئێران نەتوانێت خۆی ڕزگار بکات! هەروەک لە وتەکانیدا پرسی نەتەوە ڕەد دەکاتەوە، هاوکات وشەی زوڵملێکراو بۆ کورد بەکار دەهێنێت کە دەکەوێتە چوارچێوەی جیاواز و دژبەیەک بوونی بۆچوونەکانی.

موفتیزادە لە کاسێت و پەرتووکەکانی، هێرش دەکاتە سەر حیزب، کەسایەتییە ئایینی ـ نەتەوەیی، سەرکردەی سیاسی و ڕەوتە کوردییەکان. لە کتێبەکەی موفتیزادەدا، لەمەڕ کۆمەڵە هاتووە: سەرەکیترین پێگەی ئەم بەدڕەوشتییانە، بنکەی «های» سەر بە کۆمەڵە لە شاری سنە بوو کە پاش ئەوەی لەلایان سوپای پاسداران هەڵگیرا، دەست بەسەر بڕێکی زۆر قورسی پێشگرتن لە دووگیانی دا گیرا. لە درێژەدا بۆ سەلماندنی ئەم بابەتە، دیانپیانانی ئەو کچانە دەهێنێتەوە کە لە میدیاکانی کۆماری ئیسلامی ناچار بە دیانپیانانی زۆرەملێ کرابوون(دربارەکردستان لاپەرە ٤٩). هەروەها موفتیزادە کە ناڕاستەوخۆ بە شێخ عێزەددین دەڵێت «ضدانقلاب»، تەشەری لێ ئەدات، بڕێک لە گرفتەکانی ئەخاتە ئەستۆی و پێشنیار بە لایەنە سیاسییەکان دەکات هێرش نەکەنە سەر پێگەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران(درباره کردستان لاپەرە٨٣-٨٤). کردنەئامانجی مەلا سوننییەکان، بۆ شکاندنی شێخ عێزەدین بوو کە بە ڕکابەریی خۆی دەزانی و ئەوەش لەچوارچێوەی بەرژەوەندییەکانی دەسەڵاتی تازەپێگەشتووی تاراندا بوو.

شێخ عێززەدین، پێشنوێژی مزگەتی گەورەی مهاباد و ڕێبەرێکی نیشتمانی ـ ئایینی ڕۆژهەڵات وتبووی: «جیاوازیی من وموفتیزادە لەوەدایە ئەو ئایینییەکی کوردە و من کوردێکی ئایینیم». شێخ عێزەدین کە پێگەی بەهێزی جەماوەریی هەبوو، ئایینی خستە خزمەت پرسی نەتەوەی کورد، بەڵام کاک ئەحمەد وەک ڕکابەر لێی دەڕوانی و بەو بۆنەوە هێرشی دەکردە سەر مەلا. تەنانەت شوێنکەوتووانی ئێستاکەی کاک ئەحمەد لە بابەت مامۆستایانی نیشتمان پەروەر، هاوشێوەی ڕێبەرەکەیان کاک ئەحمەد بیر دەکەنەوە. ئەو ڕوانگەیەی کاک ئەحمەد بۆ مەلاکان، گوازراوەتەوە بۆ شوێنکەوتووانی و مامۆستاکان بە نەیاری خۆیان دەزانن؛ جگە لەو مامۆستایانەی کە پەسەندی مەکتەب و ڕێبەرەکەیان دەکەن، نوێژ لەپشت ئەو مەلایانە ناخوێنن کە دیان بە مەکتەب و موفتیزادەدیا نانێن و بە خۆفرۆش و بەکرێگیراو ناوزەدیان دەکەن.

هەر لەم پێوەندییەدا: موفتیزادە پاش زەویلەرزەی تەبەس لە ناوەندی ئێران، لە ڕێی نامەیەکی دەستنووس لە ١٣٥٧/٦/٢٨ داوا لە کوردانی ڕۆژهەڵات دەکات هاوکاری بۆ لێقەوماوان کۆ بکەنەوە. لەنامەکەدا مەلا سوننییەکان بە دینفرۆش، نەخوێندەوار، مێزەربەسەر، بێ ئیمان، ڕیسوا، بەدناو، بەکرێگیراو و ئاژەڵی مردارخۆر دەچوێنێت و لەکۆتاییی نامەکەیدا بە ڕێزەوە ناوی ئاخوندەکانی قوم دەهێنێت و دەڵێت «مراجع بزرگوار دینی در قم». موفتیزادە لە نێوان وتار و پەرتووکەکانی، دەیان جار هێرش دەکاتە سەر مەلا سوننییەکان بۆ نموونە لە کتێبی درباره کردستان لاپەڕەکانی ٧٣، ٨٢، ٨٣ و ٧٨ (سێ جار)، هاوکات بەڕێزەوە ناوی مەلا شیعەکان دەهێنێت و دەڵێت: علمای مذهبی / آیت‌الله (دربارەکردستان لاپەرە ٦٢)، آقای صفدری (دربارەکردستان لاپەرە٦٤)، آقایان و برادران اهل تشیع (دربارەکردستان لاپەڕەکانی ٦٨و٦٩).

گەلەکۆمەی ناپیرۆز!

لە پەرتووکەکەی موفتیزادەداهاتووە: یەکگرتنی حیزبەکانی ڕۆژهەڵات، گەلەکۆمەی ناپیرۆزە. ئەو لایەنانەی یەکیان گرتبوو بریتی بوون لە: کۆمەڵەی بەرگری لە ئازادی (کە ئەندامانی لە دامەزرێنەرانی کۆمەڵە بوون)، فیداییانی خەڵق، حیزبی دیموکرات، حیزبی تودە و حیزبی ڕزگاری. جگە لە هێرش کردنە سەر ئەو حیزبانە، موفتیزادە سەرکردەکانیان بە ساواکی و بەرپرسی ئەشکەنجە لە ساواک، تریاکی، خیانەتکار و قاچاخچی ناو دەبات (درباره کردستان -ل ٨٣-٨١) و پێی وایە ئەم حیزبانە لە کوردستان بەردەوام پیلانی لەناوبردنی کۆماری ئیسلامییان دادەڕشت. بەم پێیە، بۆ پووچەڵ کردنەوەی

ئەم پیلانە نگریسـانەی حیزبـەکان، موفتیزادە (وەک دەڵێت) بانگهێشتی کۆنفرانسەکانی خۆی دەکردن بەڵکـو ڕێ لە بەکرداری بوونی پیلانی نگریسـی حیزبەکان بگرێت. هەروەها موفتیزادە نایشـارێتەوە کە خواستەکانی لەڕێی دەوڵەتەوە بەسـەر حیزبەکاندا دەسـەپاند و بەمشـێوەیە حیزبـەکان بیانوویەکیـان بۆ خیانـەت نەدەما چونکە (وەک دەڵێت) حیزبەکان غیرەتیان نەبوو بەئاشکرا دژایەتیی ئیسلام بکەن (درباره کردستان - ل ٨٣-٨٢).

مەکتـەب قورئـان؛ جووڵانـەوە، هزر یان حیزب؟

مەکتەبییەکان دەڵێن مەکتەب قورئان، فکرێکی نـوێ و جووڵانەوەیـە و فەرموودەکانـی کاک ئەحمەدمـان کردۆتە بەرنامـەی ژیانی خۆمان. بەکارهێنانی وشـەی «فکر» بۆ مەکتەب قورئان، جوان کردنـی وشـەی «ئایدۆلۆژی»یە چونکە مەکتەب، بەدەر لەوەی خۆی بە جووڵانەوەیەکی باوەڕمەنـد دەزانێت، خاوەنی چەندین بیرۆکەی جیـاوازە و خۆیـان لە سـەرووی گرووپەکانی دیکـەوە دەبینـن. بـۆ وێنـە کاک ئەحمـەد مەزهەبەکانی دیکەی پێش خۆی ڕەد دەکاتەوە (کتێبی حکومت اسلامی لاپەڕە١٧).

دەشـێت لەئیسـتادا، مەکتەب بە شێوەی حیزبێکـی داخـراوی ئایینی پێناسـە بکرێت؛ جێگـرەوەی موفتیزادەیـان هەیـە کـە ڕۆڵی سـەرکردەی حـزب دەگێڕێـت، هەڵبـژاردن و واسـیتەکاری و پلەداریـان هەیە، شـۆڕای بەڕێوەبەرایەتیـی مەکتەب ئەرکی هاوشـێوەی کۆمیتەی سیاسـیی لە ئەسـتۆیە، هەر شارێک شـۆڕایەکی هەیە کە لەژێر کۆنتـڕۆڵ و ئیزنی شـۆڕای ناوەندیی سـنەدایە، هیـچ ئەندامێک بـۆی نییە بەبێ ئیزن لەگەڵ میدیایەک قسـە بکات و نابێ وڵامی هەموو پرسـیارێک بداتەوە کە خەڵک لێی دەپرسـن، کـۆڕ و کۆبوونەوەی ڕۆژانـە و حەفتانە و مانگانەیـان هەیە. هەموو مەکتەبییـەکان لەنـاو ماڵەکانیـان وێنەکانی موفتیزادە و جێگرەکەیان بە گەورەیی هەڵواسیوە. تەنانەت (هاوشـێوەی ڕێکخـراوی موجاهدینی خەڵق) شـێوازی سمێڵ تاشینی پیاوەکان وەک موفتیزادەیە. بەهۆی ئـەوەی کاک ئەحمەد لە سـنە بووە، ژنانی مەکتەبیی شارەکانی دیکە لە شـێوازی جل پۆشین چوونەتەوە سەر کلتووری ژنانی مەکتەبیی شـاری سنە، ڕەخنە وەرناگرن و تێکرا و سیسـتماتیک وەک حزبێکی داخراو مامەڵە دەکەن.

ئەگەرچی نـاوی مەکتـەب وەک حزبێک تۆمـار نەکرابێت بـەڵام هاوشـێوەی حزبێکی داخراوە و لەناو سـنوورەکانی ئێران سـەرقاڵی چالاکییە. لـە ناوخۆی ئێراندا، سـەدان کەس لەسـەر بیروباوەڕی ئایینی لە زیندانن و دەیان چالاکـی ئایینی چاوەڕێی حوکمی سـێدارەن، نۆحەخوێـن و مەلاکانی دەسـەڵات بێڕێزی بە سـوننەکان دەکەن، مەلاکانی سـوننە بەهۆی هەڵوێسـتی ئایینـی و نەتەوەیی بانگهێشـتی دادگای شـۆڕای ڕۆحانییەت دەکرێن، هەزاران کـەس دەگیرێـن و دەکوژرێـن، شـارەکانی کوردستان مان دەگرن، دەیان چالاکی سیاسی و مەدەنی و ژینگەپارێزی و کۆڵبەر دەستبەسەر دەکرێن یـان دەکوژرێن بەڵام مەکتەب قورئان بە فەرمی هەڵوێسـتێکی ئەوتـۆی نیە، کەچی کاتێـک ئەندامێکـی مەکتەب بۆ مـاوەی نیو کاتژمێر بانگێشت بکرێت، لە سایت و پێگەکانی خۆیان میدیایـی دەکەنەوە، وێنە چاپکراوەکانی بـڵاو دەکەنـەوە و هەواڵەکـەی دەنێـرن بۆ سـەرچاوەکانی دیکە بـڵاو بکرێتـەوە. دەیان پەیجی ئەندامانی مەکتب لە سۆشـیالمیدیاکان هەڵگری پاشگری «کورد» و «کوردستان»ن کە بە ڕواڵەت نەتەوەیین بەڵام بانگەشە بۆ ئایدۆلۆژیی خۆیان دەکەن و تەنیـا وێنەکانی موفتیزادەیان داناوە نەک هێما کوردییەکان. لەگەڵ ئەوەشـدا کـە کاک ئەحمەد هەندێک جـار دەڵێت ئێمە گرووپێکیـن، بـەڵام لایەنگرانـی دەڵێن ئێمە گرووپ و حیزب نین بەڵام جووڵانەوە و فکرین لەکاتێکدا ڕێکخسـتنیان هاوشـێوەی حزبێکی

داخراوی ئایینیی ئایدۆلۆژیکە.
ڕەنگە هەلومەرجی ئیستای ئێران بخوازێت کە نەتوانن وەک حیزبێک دەرکەون، بەڵام ئەگەر هەلومەرج بڕەخسێت، مەکتەب وەک حیزبێک ناوی تۆمار دەکات و لە ئەگەری هەر گۆڕانکارییەکدا لە دەسەڵاتی ئێران، بە پێی پێشینە و هەڵسوکەوتی، هەوڵ بۆ پێکهێنانی هێزی چەکدار دەدات؛ بۆ ڕوودانێکی وەها، ئابووری و شوێنکەوتوو و ڕێکخستنی دەوێت کە مەکتەب لە بێدەنگیی کۆماری ئیسلامیدا کاری بۆ کردووە. فکری مەکتەبی کاک ئەحمەد، سەرجەم شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، یان ناوچە سوننییەکانی نەگرتۆتەوە، بەهۆی ئەوەیکە بەشی خوارووی ڕۆژهەڵات شیعەیە و داڵغەی باکووری ڕۆژهەڵاتی کوردستان نەتەوایەتییە. مەکتەب هەوڵی داوە چالاکییەکانی هەناردەی وڵاتانی دراوسێی وەک هەرێمی کوردستان بکات و لە ئازادیی کەشی میدیای هەرێم کەڵکیان وەرگرتووە بۆ ناساندنی موفتیزادە وەک ڕێبەرێکی ئایینی و نیشتمانی. مەکتەب قورئان، لایەنگرانێکی لەناو حیزبە ئیسلامییەکانی باشوور گرتووە و جگە لەوەی ئەو حیزبە ئیسلامیانە، لەبابەت چاپ و بڵاوکردنەوەی نووسراوەکانی موفتیزادە لەناو شارەکانی باشوور هاوکاریی مەکتەب دەکەن، یارمەتیدەری شۆڕای بەڕێوەبەرایەتیی مەکتەب قورئان بوون کە ساڵی ٢٠١٤ لە شاری هەڵەبجەی شەهید مزگەوتێک بە ناوی «کاک ئەحمەدی موفتیزادە» بکاتەوە.
هۆیەک کە ناهێڵێت فکری کاک ئەحمەد گەشە بکات، جیاوازی لە بۆچوونە ئایینییەکانیەتی. مەکتەبییەکان هەوڵیان داوە بۆچوونە جیاوازەکانی موفتیزادە زەق نەبێتەوە و تەنیا ئەو لایەنە فکرییەی موفتیزادە ئاشکرا دەکەن کە هاوتەریبی سوننییە. چونکە سوننییەکی حەنەفیی بەلووچ، یان باوەڕمەندێکی باشووری کوردستان، کە بەهۆی کەشی ڕەخساو بۆمیدیا و بیروباوەڕی ئایینی لە هەرێم ئاستی زانیاریی لەمەڕ بابەتە دینییەکان لە سەرەوەیە، ناتوانێت لەگەڵ ئەو باوەڕانەی موفتیزادە بگونجێت کە پێی وایە مرۆڤ لە مەیموون و حەیوانی وەحشی لەدایک بووە یان کە دەڵێت: لەبری قورئان و حەدیس پرسیار لە من بکەن (کتێبی نامەها، نامەی ژ٦ ل٧٨-٧٩). چەند هۆکار بۆ زەقتر بوونی مەکتەب قورئان لە ئیستای ڕۆژهەڵاتی کوردستان بریتین لە:

١ ئاوەڵابوونی دەستیان لە کار و چالاکی و بانگەشە.

٢ سەرکوت کردن و لەسێدارەدانی ئەندامانی ڕکابەری مەکتەب لەلایان دەسەڵاتەوە وەک سەلەفییەکان، هەر چەند کە دواجار خودی کاک ئەحمەد بووە قوربانیی نزیک بوونەوەی لە دەسەڵات و متمانەی لە ڕادەبەدەری.

٣ نەبوونی میدیای ئازاد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران.

٤ نەبوونی بژاردەی دیکەی جێگرەوە بۆ تاکی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات بۆ بەشداری لەچالاکیی ئایینی یان سیاسی و ڕێکخراوەیی. شیمانە دەکرێت لە ئەگەری گەڕانەوەی حیزبە سیاسییەکان یان سازبوونی گرووپی ئایینیی دیکە، ئەگەر دەوڵەتێک یارمەتیی نەدات، مەکتەب قورئان بکەوێتە کەشێکی سڕ بوون.

بە گوێرەی مەکتەب، ئەوان کە لە ئیستادا سەرقاڵی تەزکیەی نەفس (خاوێن کردنەوەی دەروونی خۆیان)ن، هێشتا کاتی ئەوە نەهاتووە دەستێوەردانی سیاسەت بکەن و ئەگەر کاتی بگات، دەستێوەردانیان دەبێت. لە گریمانەی ڕەخسانی وەها کەشێک، مەکتەب (هاوشێوەی سەرەتاکانی) ناتوانێت بە بێ پشتبەستن بە دەسەڵاتێک ڕۆڵی ئەوتۆ ببینێت چونکە کۆمەڵگە چیدیکە وەرگری گرووپە داخراو و ئیدئۆلۆژیکەکان نییە مەگەر ئەوەی پێداچوونەوە لە ستراتیژیان بکەن و لایەنی نەتەوەییان چڕ بکەنەوە. کەشی ئیستای ڕۆژهەڵاتی کوردستان و تەنانەت خواستی داهاتووی کۆمەڵگە، پرسی نەتەوەیی دەبێت نەک نەک پرسی ئیسلامی سیاسی. هەر چۆنێک بێت، پرسی سەرەکیی

ڕۆژهەڵات، پرسی ڕزگاری و نەتەوەییە و بزووتنەوەکەشی بزووتنەیەوەیەکی نەتەوەیی و دێموکراتیکە.

ڕێکخراوی پێشمەرگە موسوڵمان

چەندین هۆکار بۆ پێکهێنانی پێشمەرگەموسوڵمان گومان دەخاتە سەر موفتیزادە کە لەم پرسە تێوەگلاوە: وتە و نامە و ڕاگەیاندراوەکانی کاک ئەحمەد دەیسەلمێنێت کە پێشمەرگەموسوڵمان بە هاوکاری و لەسەر پێشنیاری ئەو ساز کراوە. لە ڕاگەیەندراوێکی ٨ برگەییدا کە چەند لایەنی سیاسی دەیخەنە ئەستۆی کاک ئەحمەد و بە ڕاگەیاندنی ژمارە٨ی بەرواری ١٣٥٨/١٢/٦ی کرماشان ناسراوە، بەم جۆرە ڕوو لە دەسەڵاتی تاران هاتووە:

١ ئێمە خوازیاری هەڵوێستی توندی دەوڵەتین بۆ سەرکوتی تەواوەتی خۆفرۆشەکانی حیزبی دیموکرات و چریکی فیدایی خەڵق و کۆمەڵە و هاوشێوەکانیان.

٢ ئێمە خوازیاری بەتواناکردنی هێزە خەڵکی و ئینقلابییەکان و بەتایبەت پێشمەرگەموسوڵمانی کوردین بۆ وەرگرتنەوەی کوردستانی لەدەستچوومان.

٣ ئێمە خوازیاری هەڵوێستی هێزە چەکدارەکانین لەچوارچێوەی هاوکاری لەگەڵ پێشمەرگەموسوڵماندا بۆ گەڕانەوەی کۆچکردوان (لە کرماشان).

٤ ئێمە خوازیاری ئەوەین دەرفەتی زیاتر نەدرێتە حیزبەکانی سەرەوە بۆ پڕچەک بوونیان بۆ دابەشکردنی کوردستان و ئامانجە دژە ئایینییەکانیان.

٥ ئێمە خوازیاری ڕاگرتنی هەرچەشنە دانوسانێکین بۆ سازان لەگەڵ سەرکردەکانی کوفر لە ناوچە و پێدانی مافی یەکلایەنە لەلایەن لیژنەی نیەتپاکییەوە.

٦ ئێمە خوازیاری خاوێن کردنەوەی خێرای وەزارەتی پەروەردەی کرماشان و کوردستانین لە تاقمەکانی بە ڕواڵەت چەپ و دژبەری ئینقلاب.

٧ ئێمە خوازیاری بڕیاری خێرای بەرپرسانی وڵاتین بۆ خاوێن کردنەوەی هەرچی زووتری کارمەندانی سازشکار و دوروو، کە لە نێو هێزەکانی ژاندارمێری، بەتایبەت ڕێگری دەکەن لە کۆتاییهاتن بە کارەساتی کوردستان.

٨ ئێمە خوازیاری بەڕێوەبردنی فەرمانی بڕیارنامەی ئیمام خومەینی لەبابەت داخستنی سنوورەکانین بە دەستی سوپا، بۆ بەرگرتن لە هاتوچۆی دژبەرانی شۆڕش و هێنانی چەک بۆ ناوچەکە. هەرچەند برگەکانی ئەم ڕاگەیاندنە بەگشتی نزیکە لە ویستەکانی کاک ئەحمەد بەڵام شوێنکەوتووانی، ئەم ڕاگەیاندنە ڕەت دەکەنەوە.

لە گەڵ ئەوەی کە کاک ئەحمەد ڕەتی کردووتەوە و گوایە حکومەت کەڵکی خراپی لە پێگەی ناوبراو وەرگرتووە، بەڵام هەر چۆنێک بێت پێشمەرگەموسوڵمان هەر لە سەرەتاوە بەناو و وێنەی موفتیزادەوە دەستی بە کار کرد و بڕێکی زۆر لە ئەندامانی مەکتەب قورئان، لە نێو ڕیزەکانی ئەو هێزە جێیان گرت. برووجێردی، یەکێک لەو بەرپرسانە بوو کە ڕۆڵی سەرەکیی بینی لە ڕاکێشان و ڕێکخستنی ئەو مەکتەبییانە لەناو پێشمەرگەموسوڵماندا کە بەشداربوون لە کوشتن و لە سێدارە دانی گەنجانی ڕۆژهەڵات. چەکدارانی موفتیزادە تێکەڵ بە سپای پاسداران بوون و بەرانبەر هێزەکانی پێشمەرگە شەڕیان دەکرد. چەکدارانی مەکتەب قورئان و سپای پاسداران، تێکەڵاوییان هەبووە و هەندێکجار شانبەشانی یەکتر لەدژی پێشمەرگە شەڕیان کردووە. بۆ وێنە لە کاتی تێکشکانی چەکدارانی مەکتەب لە شەڕێک لەگەڵ هێزەکانی حیزبی دیموکرات لە ناوچەی بۆکان، دەنگی یا حسەین بەرز دەبێتەوە و ئەوکاتە دەزانرێت پاسداریان لەگەڵدایە. ئەمە دەبێتە بابەتی هونەرمەندانی ئەوکات و وەک سروودی حەماسی دەوترایەوە[٧]. یەکێک لەو هۆکارانە بواری بۆ سازبوونی هێزی پێشمەرگەموسوڵمان ڕەخساند، زیندوو کردنەوەی زەینیەتی ئایینیی سیاسی

بوو لە کوردستان لەســەر دەستی موفتیزادە و کۆماری ئیســلامیی ئێران بە دیوێکی تردا، کە توانــی کوردانێکی باوەڕمەند بە ئیســلام، بەرەو ڕێکخراوی پێشمەرگە موسوڵمان ڕابکێشێت.

لە وتووێژەکان بەم شێوازە ئاخاوتنە دەڵێت: «حەقیقەتی مەتڵــەب ئەوەیە، لەدوای ماوەیەک لە ئینقلاب، وەختێک تمیشام کرد ئەوانە زۆریان پەیدا کردووە و ئەوجار خەریکن ئیتر لابدەن لەو ڕێگایــەی وا قەولیان داوە و تەعوهدیان کردووە و خەریکن ناڕاســتی بدوێن لەگــەڵ میللەتی کورد، کەوتمــە بەرهەڵســتدانەوەیان». کاتێک موفتیزادە هەستی کرد بە تەواوی لە دەسەڵات پەراوێــز خراوە و هێزی پێشمەرگەموســوڵمان لە دەرەوەی بازنەی دەســەڵاتی ئەودایە، خۆی لێ بێبەری کرد. حەســەن ئەمینی یەکێک لە کەســانی دیاری مەکتەب لەبابەت پێشــمەرگە موســوڵماندا دەڵێت: «نکۆڵی ناکــەم ڕێژەیەکی زۆر لەوانــە پێــش پێکهاتنی ئــەم ڕێکخراوە، لەگــەڵ ئێمــە هاوکارییان دەکــرد بەڵام پاش پێوەندی کردن بەوانەو، لەگەڵ دژایەتیی ئێمەدا ڕووبەڕووبوون، چیتر دابڕان و ڕۆشــتن.» هەرچەند موفتیــزادە داوای لە ئەندامانی مەکتەب کردبوو کــە ڕیزەکانی پێشمەرگەموســوڵمان جێبهێڵن بەڵام درەنگ بوو؛ چونکە جگە لەوەی هەڵگرتنی چــەک ببــووە ســەرچاوەی بژێویــان، تێکەڵ بوونەوەیان بە کۆمەڵگە ئەســتەم ببو. لە ئیستایا هەندێکیان لە ژیاندا ماون و بە پلە و پۆســتەوە مانگانە خانەنشینی وەر دەگرن.

مەکتەب قورئان و توندوتیژی

بەهــۆی ئایدۆلۆژییەک کــە هەیەتی، مەکتەب دەنگی جیاوازی پێ پەســند ناکرێت و ناتوانێت ڕەخنــە وەرگرێت. ســاڵی ١٣٨٧ی هەتاوی بە دەیان ئوتۆمبێل هێرشــیان بردە ســەر مەلای گونــدی یەکشــەوە لە بــۆکان و چوونــە ناو مزگەوتی گوندەکە، بەبۆنــەی ئەوەی ڕەخنەی لــە موفتیزادە گرتبــوو. هەروەها لــە چەندین شوێنی وەک مزگەوتی دارولئێحسانی بەردبڕانی سەقز، گونــدی ئاخکەند، مزگەوتــی نوور لە سنە و ... کەســانێک کە هەڵگری بیری جیاواز بوون تێکهەڵچــوون. هەروەها بەبیانووی ئەوەی ڕەخنەیــان لە ســەعدی قورەیشــی (ڕێبەری ئیســتاکەی باڵــی مەکتەب قورئــان) گرتووە، ئەندامانی باڵــی زۆرینە لە ١٣٩٢/٤/٢٣ هێرش دەبەنە ســەر دوو لە ئەندامانی باڵەکەی دیکە و بە بەرچاوی بنەماڵەکەیانەوە لێیان ئەدەن. جگە لــەوەی دوو باڵی مەکتەب قورئان ناتوانن یەکتر پەسەند بکەن، فکرەکانی دیکەشیان لا پەسەند نیە. ئەمە لە کاتێکدایە کە ســەعدی قورەیشی (جێگری موفتیزادە لــە باڵی مەکتەب قورئان)، لە دواترین وتووێژی لەگەڵ میدیایەکی باشوور وتی: «ئێمە هیچ کێشەیەکمان لەگەڵ فکرەکانی دیکــە نیــە». لەکاتێکدا هــەر لــەو وتووێژەدا قورەیشــی نایهەوێت دیان بــەو باڵەی دیکەی مەکتــەب قورئانــدا بهێنێت کە لــە ڕابردوودا ساڵانێک پێکەوە بوون[٨].

هێرش بۆ سەر ڕەخنەگران و ناکۆکی لەگەڵ فکرە جیــاوازەکان، ئاماژەیەکی ڕوونە کە ئەگەر مەکتەب قورئان لە داهاتوودا هێز و دەسەڵاتێکی هەبێت، ئەگەر بۆی بگونجێت هەوڵی سڕینەوەی لایەنەکانی دیکە ئەدات. بەپێچەوانەی وتەکانی موفتیزادە و قورەیشــی کە بــاس لە «محبت» خۆشەویســتی و هەڵکردن لەگــەڵ فکرەکانی دیکە ئەکەن، هاوشێوەی جووڵانەوە توندئاژۆکان، بەهرە و توانای کردەوەی توندوتیژییان تێدایە و بڕوای ئەندامانیش ســەلمێنەری ئەو ڕاستییەیە کــە دەڵێن: «ئامادەین لەپێناو مەکتەب و فکری کاک ئەحمەد، گیانی خۆمان بەخت کەین.»

نە دەســەڵات متمانەی بــە کاک ئەحمەد دەکرد کە چەکی بداتێ و نە دەیتوانی شــەڕی حیزبەکان بــکات، ئەگەرنا بیرۆکەی پێکهێنانی هێز لەلایان موفتیــزادەوە دەگەڕێتەوە بۆ پێش کۆماری ئیسلامی. لەســەر مەیلی موفتیزادە بۆ شــەڕی چەکداری، دەکرێت ئامــاژە بدەینەوە بــەو نامەیەی بەرواری ١٣٥٧/١٢/٢٦ کە ناردی بۆ ســەرهەنگ (عەقید) ســەفەری فەرماندەی

لەشکەری ۲۸ی سنە و داوای چەکوچۆڵی کرد. موفتیزادە لە نامەکەدا بۆ سەرهەنگ سەفەری دەڵێت: پاسدارەکانی ئێمە پارێزگاری لە شار و ناوچەکانیان لە ئەستۆیە، تا ئیستا پاسدارەکانمان چەکی جۆراوجۆری لەرادەبەدەریان لەچنگ خەڵکی نەشیاو سەندووە و پێشکەشی لەشکەریان کردووە، چەندین جار رامگەیاندووە چەک و دەمانچەکانمان فیشەکی تیا نیە بەڵام وڵامی سەیر دەبیستین. سەرهەنگ سەفەری لە وڵامدا پێی وتبوو پێویستە ڕەزامەندیی نوێنەری ئیمامی لەسەر بێت. ئەم بڕیارە، مەکتەبییەکانی تورە کرد و جگە لەوەی مانیان گرت، بەرەو بنکەکانی سەفدەری و پاشان لەشکەر دەڕۆن و لە ئاکامی ئەو هەڵکوتانە، شەڕی خوێناویی ۵ ڕۆژەی شاری سنە هەڵدەگیرسێت.

زیندانی کردنی موفتیزادە

خومەینیی زۆربەی دەنگە جیاوازەکانی وەک موجاهیدین و حزبە کوردییەکان و تەنانەت کەسانی نزیک لەخۆی کپ کرد. موفتیزادەش بڕێک ناکۆکیی بنەڕەتیی لەگەڵ پاوانخوازییەکانی کۆماری ئیسلامی هەبوو کە ئامادە نەبوو دەسەڵات بداتە پارێزگاکان. بڕێک لە چالاکییەکانی مەکتەب قورئان هاوتەریبی بەرژەوەندییەکانی کۆماری ئیسلامی بوون، بەڵام دەوڵەت سنووری بۆ دەستڕۆیشتوویییەکانی موفتیزادە دانا و دەسەڵاتی ئەوتۆی پێ نەدەبەخشی. لەگەڵ ئەوەی موفتیزادە (هاوشێوەی خومەینی) دەیویست دەسەڵاتێکی تەواو ئیسلامی دابمەزرێت، هەوڵی ئەوە بوو دەسەڵاتی تەواوەتیی کوردستان بخرێتە ئەستۆی بەڵام تاران داخوازییەکانی بەدی نەهێنا. بەپێی نزیکبوونی موفتیزادە لە دەسەڵات و ڕێبەرانی تاران، چاوەڕوانکراو بوو ئەگەر پارێزبەندیی هەبێت و دەسەڵات، چاو لە هەندێک کردار و گوفتاری بپۆشێت و موفتیزادە بەو پاڵپشتییە، وتاری بوێرانەی ئەدا و ڕەخنەی لە دەسەڵات دەگرت. پێش زیندانی بوونی، موفتیزادە زنجیرە وتارەکانی خۆی لە حسەینیەی ئیرشادی تاران بەڕێوە دەبرد کە هێرشی دەکردە سەر دەسەڵات. سەرەتای شەستەکان و کاتێک موفتیزادە هەستی کرد بەکارهێندراوە و سەرەڕای هەموو دڵسۆزییەکانی بۆ کۆماری ئیسلامی، دەسەڵاتی تاران بڕوای پێی نیە و گوتاری خودموختاری بە ڕێبەرایەتیی موفتیزادە درۆ بووە، کاک ئەحمەد زمانی ڕەخنەکانی توند کردەوە و لە ئاکامدا لە ساڵی ۱۳٦۱ی هەتاوی بەرانبەر بە ۱۹۸۳ی زایینی خرایە زیندان.

بەشێک لە مامۆستایانی ئایینی ڕەخنەکانی دواییی موفتیزادە لەچوارچێوەی ستراتیژیی مەکتەبدا دەبینن و دەڵێن پێشتر لە پێناو بەرژەوەندیی خۆی، چاوی لە هەموو ئەو بێرێزییانە دەبەست کە بە سوننی دەکرا و جگە لەوەش، سووکایەتی نەما بۆخۆی بە مامۆستاکانی (ئەو مامۆستایانەی لەگەڵ ئەودا یەکدەنگ نەبوون، تەنانەت مامۆستا نەتەوەییەکانیش) نەکات بەڵام کاتێک بینی خزمەتەکانی بە کۆماری ئیسلامی بێ ئاکام بووە، کەوتە ڕەخنەی توند لە دەسەڵات. موفتیزادە لەڕوانگەی لایەنە سیاسییەکانەوە، وەک کەسێکی سەپاو لای دەسەڵاتەوە دەبیندرا کە نە دەکرا دووری بخەنەوە و نە متمانەی پێ دەکرا. لە کەشێکی وەک ئەوکاتدا کە کەمتر لە ۳ ساڵ لە فەرمانی جەهادی خومەینی تێپەڕ ببوو و لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران دەنگی نارازی کپ دەکرا، کەمتر کەسێکی تەنانەت حکومی بوێریی تیا هەبوو ڕەخنە بگرێت، بەڵام موفتیزادە بوێرانە سووکایەتیی بە دەسەڵات دەکرد و تەنانەت وتەکانی بۆنی هەڕەشەی لێ دەهات تا ئەوەی لەلایان دەسەڵاتەوە بۆ ماوەی ۱۰ ساڵ زیندانی کرا. ئەمەش بە نوقتە گۆڕانێک لە ژیانی سیاسیی موفتیزادە دێتە هەژمار.

وەک ئاماژە درا، دەرهاویشتەی لێکۆڵینەوەی ژیان، بەسەرهات و کتێب و وتەی بەساڵاچوانێک کە لە نزیکەوە موفتیزادەیان ناسیوە ئەوەیە کە موفتیزادە زیاتر لەوەی لە بەر «کوردایەتی» و «دیانەت» زیندانی کرابێت، شەڕی دەسەڵات ئەو

چارەنووســـەی بۆ پێکهێنا. لە ڕوانگەی ئایینەوە، لە هەندێک بابەتی ســـەرەکیدا موفتیزادە دووره لە ئەهلی ســـوننەت و زۆرکات بەدڵی شیعەیە. یان لەڕوانگـــەی کوردایەتی، بەرهەڵســـتکاری لایەن و ســـەرکردەی سیاســـیی کوردی بووە و زۆرکات لەپاڵ دەسەلاتدا جێی گرتووە بۆ وێنە، لە نەورۆزی خوێناویی شـــاری سنە، چوونە پاڵ کۆماری ئیســـلامی ئێران؛ کـــە ئەمانە دەکرێت لەپێناو گەیشـــتن بە دەســـەڵات بێت. یەکێک لە کێشـــە ســـەرەکییەکانی موفتیـــزادە لەگەڵ دەسەڵات، بڕگەی ١٢ی یاسای بنەڕەتی بوو کە بەپێی ئەو یاسایە، دینی فەرمیی ئێران مەزهەبی جەعفـــەری ١٢ ئیمامییە . بەپێی ئەم یاســـایە ئەهلـــی ســـوننەت ڕۆڵی لە دەســـەڵاتی ئێراندا نەدەبوو کە موفتیزادەشـــی دەگرتەوە. بە گشتی دەکرێت چارەنووســـی موفتیزادە بە چارەنووسی ئەو کەسانە بشوبهێندرێ کە سەرەتا لە دەسەڵات نزیک بوونەوە و دواتر لە لایەن دەسەڵاتەوە دوور خرانەوە. ئەم کەســـایەتییانە ناکۆکییان بۆ هاتە پێش، بـــەڵام بەهۆی پاوانخوازیی دەســـەڵات، ئازادی و ژیانیان لەدەســـت دا کە کاک ئەحمەد یەکێک لەوان بوو.

پەشـــیمانیی موفتیـــزادە و دیانپیانـــان بە خراپ بارهێنانی شوێنکەوتووانی

موفتیـــزادە بەر لە کۆچی دوایی، لە بڕگەیەکی ڤیدۆیی دیان بەوەدا دەنێت کە شوێنکەوتووانی بـــە خراپی بار هێنـــاوە و دەڵێـــت: بڕێک کات ئەلالێمەوە لە خوا کە منیش ئەزانم بەندەکانتم خراپ بار هێناوە و دواتر داوای لێبوردن لە خوا دەکات. هەروەها دەڵێت: خوایە ئەگەر دەرفەتم نابـــێ و مردن لەپێشـــە، ئیزنم پـــێ بدە پاش مردن و لە عالەمی بەرزەخ جارجار پێوەندی بە شوێنکەوتووانم بگرم لەگەڵ ئەم خۆشەویستانەم بە خەو پێیـــان بێژم وا بکـــەن و وا مەکەن[٩]. موفتیزادە کە دوو دەیەی لە بەردەســـتا بووە بۆ ڕێنمایی کردنی شوێنکەوتووانی، بە دەم گریانەوە داوای کاتی زیاتر دەکات کە هەڵەکانی ڕاســـت بکاتەوە. گریان و هەســـت و سۆز تا ئێستاکەش بەشـــێکی دانەبڕاوی بەکارهاتـــووە لە مەکتەب قورئـــان و هەروەها بەکارهێنانی بڕێک وشـــەی وەک«محبـــت» کە لە ئایینی مەســـیحیدا زیاتر بەکار دێت، لەناو مەکتەب قورئان باوە.

خەو لای ئەحمـــەد موفتیزادە گرنگییەکی تایبەتی هەبووە بۆیـــە لەدرێژەی تەمەنی خۆیدا دوای دیتنـــی خەو، فتـــوای نوێی دەرکردووە یا لە باوەڕێکی پاشـــگەز بۆتـــەوە و دواتر داوای لە هۆگرانـــی کردووە بیروبـــاوەڕو کرداریان بگۆڕن. هەروەها خەو لای ئەندامانیش پێگەی تایبەتی هەبـــووە تا ڕادەیـــەک کە لـــە کۆبوونەوەکانیان بە ئەندامـــان دەڵێن: پاش دیتنـــی خەو بۆمان دەرکەوتووە کـــە موفتیزادە لەپـــاش حەزرەتی محەمەد و ئەبووبەکری ســـدیق، سێهەم کەسی ناو ئیسلامە.

کاک ئەحمـــەد لە وتـــار و پەرتووکەکانی، خۆی بە پێغەمبەری ئیســـلام و خولەفا دەچواند و هەڵدەســـەنگاند و پێی ناخـــۆش نەبوو ئەگەر لایەنگرانی پیرۆزی دەکەن. پرسی پیرۆز کردنی کاک ئەحمەد بۆ وتارە سۆزداری و جیاوازەکانی دەگەڕێتەوە بـــەڵام بەهۆی ڕەخنەیەکی زۆر کە ڕوبەڕوی بووەوە، لە ژێر گوشـــاری ڕای گشتیدا ناچاردەبێ بڵێت: «نەفـــرەت لە من ئەگەر قایل بم بە بوت بـــوون و نەفرەت لەوەی بە زانابوون بوتم لێ ساز دەکات، بەتایبەت پاش مردنم، یان دژایەتیی کوفرێکی وەهـــا نەکات» (کتێبی نامەها نامەی ژ٥ لاپەڕە٥٨).

دەرهاویشتەی مەکتەب قورئان

مەکتەب قورئان هەر لە ســـەرەتای پێکهاتنیەوە وەک دەنگێکـــی جیاوازی نێـــو ڕەوتی کوردی دەرکەوت وئێستاشـــی پێوە بێـــت، جومگەکانی کۆمەڵگـــەی کوردەواریـــی تووشـــی لێکترازان کردۆتەوە. تەنانەت ئەگەر تێکۆشـــانی موفتیزادە لـــە ڕوانگەی خـــۆی بۆ ڕزگارکردنـــی کۆمەڵگە بووبێت، بـــەڵام کارەکانی لە چەنـــد ڕەهەندی وەک سیاســـی و کۆمەڵایەتـــی، خەســـاری لێ

کەوتەوە. پەروەردەی مەکتەبییەکان وەها بوو کە خۆیان لە کۆمەڵگە دەپاراست و ئەوەش بە هۆی ئامۆژگارییەکانی موفتیزادەوە بوو. بەوتەی موفتیزادە، کۆمەڵگە تووشی قەیرانی ڕەوشت و ئایینی بۆتەوە، لە هێڵی خۆی لایداوە. ئێستاکە شوێنکەوتووانی لە تێکەڵ بوو بە کۆمەڵگە خۆیان دەبوێرن. تێکەڵ بە کۆمەڵگە نابن و ژیانی دوورگەییان هەڵبژاردووە؛ لە شارەکانی ڕۆژهەلات، خۆیان لە خەڵک جیا کردۆتەوە و هەوڵیان داوە لە یەک گەڕەک نیشتەجێ بن. بەهاران و گوڵشەن لە شاری سنە، شەهرەک لە سەقز وجادە سلێمانی لە بانە لەو گەڕەکانەن کە مەکتەبییەکان لە دەوری یەک کۆ بوونەوە و تێیدا نیشتەجێن.

ئیزن نادەن بنەماڵە و بە تایبەت منداڵەکانیان تێکەڵ بە کۆمەڵگە بێت؛ منداڵی مەکتەبی پێکەوە دەبرێنە سەیران، میوانی، وەرزش و کەلاسیان بۆ دادەنێن و هەر لە منداڵییەوە لەسەر بیروباوەڕی مەکتەب و موفتیزادە پەروەردە دەکرێن. بنەماڵەی مەکتەب (بەهۆی نەبوونی ڕەزامەندیی شوڕای بەڕێوەبەرایەتیی سنە، تا کاتی نووسینی ئەم بابەتە) بە گشتی سەتەلایتیان نییە و ئەگەر هەیانبێت، سەرپێچییان کردووە و ناتوانن وەکوو پێویست تێکەڵ بە دنیای ئەمڕۆکە ببن. ئەندامان وا ڕاهێندراون جگە لە خۆیان، خەڵکیان پێ عەوامە؛ بەو مانایەی کە ئێمە ڕاستییەکان دەزانین بەلام کۆمەڵگە نازانێت و بە چاوی بەزەیی سەیری خەڵک دەکەن. بە لای مەکتەبییەوە، ئەندامێکی هاوفکری خۆی، خۆشەویستترە لە ئەندامێکی خێزانی خۆی کە مەکتەبی نەبێت. دابڕانی مەکتەبییەکان لە کۆمەڵگە، هۆکارە بۆ دابەش بوونی کۆمەڵگە و کاریگەریی نەرێنیی لەسەر کۆمەڵگەی ڕۆژهەلاتی کوردستان داناوە. لە ئێستادا مەکتەب قورئان لە بۆنە ئایینی و نەتەوەییەکاندا خۆی لە کۆمەڵگە جیا کردۆتەوە و دژی نەورۆزە.

زۆرێک لە شۆڕشەکانی کورد لەسەر دەستی کەسایەتییە ئایینییەکان سەریان هەڵداوە و ئەگەریش لەکۆتاییدا بەدەستی دەسەلاتەکان لەناو چووبێتن، بەلام لەلایان کۆمەڵگەوە پاڵپشتی کراون و ئەمەش خاڵی جیاکەرەوەی مەکتەب قورئان لە ڕەوتە ئایینییەکانی دیکەیە؛ مەکتەب قورئان بە پێچەوانەوە، لەپاڵ دەسەلات جێی گرت. کۆماری ئیسلامی سەرەتا بۆ لاواز کردنی ڕەوتی ناسیۆنالیستی و بەتایبەت چەپ لە کوردستان مەکتەبی بەکار هێنا و پاش مەرگی موفتیزادە، مەکتەب چالاکییە سیاسییەکانی ڕاوەستاند.

سەربوونی سیاسیی مەکتەب، لەپاش موفتیزادەوە دەستی پێکرد و ماوەی نزیک بە سێ دەیەی ڕابردوو، لە بێدەنگیی دەسەلاتی تاراندا سەرقاڵی بەهێزکردنی جوولانەوەکەیان بوون. پێشبینی دەکرێت پاش هەر ئالۆزییەک لە ئێران، مەکتەب قورئان کە مەیلی شەڕی چەکداریی تێدابووە، چەک هەڵبگرێتەوە و وەک حیزبێکی چەکداری ئایینی درێژە بە چالاکی بدات و دیسان دژی ڕەوتی کوردی بەکار بهێنرێت.

ڕەنگە بێدەنگیی کۆماری ئیسلامی لە هەمبەر پەرەسەندن و گەورەبوونی مەکتەب قورئان، بە ئاگابوون و بە مەبەست بێت؛ کۆماری ئیسلامیی ئێران کە لە ئێستادا سپۆنسەری هەندێک جوولانەوەی ئایینی لە ڕۆژهەلاتی کوردستانە، هاندەری پەرەسەندنی گرووپە ئایینییەکانە تاکوو بتوانێت لە کاتوساتی خۆیدا بەکاریان بێنێت. گرووپەکانی ئیخوان، دەعوەت و ئیسلاح و هەروەها مەکتەب قورئان، زۆرترین چالاکییان هەیە و ڕێگەپێدراون و بەردەوام کۆڕ و کۆبوونەوەیان هەیە و لە ئەگەری هەر چەشنە ئالۆزییەک لەناو ئێران و ڕۆژهەلاتی کوردستان، ئەم گرووپە ئایینییانە پێدەچێ بەگژ یەک، یان حزبەکاندا بکرینەوە.

کۆبوونەوەکانی مەکتەب قورئان ڕۆژانە و هەفتانە لە ماڵ و باخی ئەندامان و هەندێک جار لە سەیرانگاکان بەڕێوە دەچێت بۆ ئەوەی خەڵکانی دیکە بیانبینن. لەڕاستیدا ئەگەر

کۆماری ئیسلامی بیویستایە، دەیتوانی ڕێگریان بێت بەڵام بەوەی کە ڕێگریان نابێت، شێوازێکە لە ڕێگەپێدان بە پەرە سەندنیان. مەولودییەکانی مەکتەبییەکان بە سەدان کەس لە خۆ دەگرێت و بە چەندین پرۆژێکشـــن، وێنەکانی موفتیزادە گەورە دەکەنەوە بەبێ هیچ ڕێگرییەک. مەکتەب قورئان دەڵێت بەم دوو هۆکارە هێزە ئەمنییەکانی ئێـــران بەرمان پێ ناگرن یەکـــەم: ئێمە کارمان بە سیاســـەت نیە. دووهەم: ڕێژەی ئەندامانمان زۆرە و لێمان دەترسن. لەڕاستیدا دوورەپەرێزیی مەکتـــەب لـــە سیاســـەت، خواســـت و حەزی کۆماری ئیســـلامیە بەڵام خاڵی دووهەم دوورە لە ڕاســـتی کە کۆماری ئیســـلامی لە مەکتەب بترسێت. کۆماری ئیســـلامی کەمپی ئەشرەفی لـــە موجاهیدیـــن پێ چۆڵ کردن و هێرشـــی مووشەکیی کردە سەر حیزبی دیموکرات، کەواتە دەتوانێـــت مەکتەب قورئان لەناو ســـنوورەکانی خۆی هەڵوەشێنێتەوە بەڵام نایکات چونکە ڕەنگە لە داهاتوو بەکاری بهێنێـــت لەدژی حیزبەکان یان هەر لایەنێک کە بیهەوێت.

خاڵـــی لێـــک جیـــا کـــەرەوەی دوو باڵی مەکتـــەب کـــە بووەتـــە هـــۆی پەرەســـەندنی زیاتری لقی«مەکتـــەب قورئان»، دەگەڕێتەوە بۆ: ڕەخســـاندنی هەلی کار بۆ ئەندامان، کارئاسانی لە زەواج بە کەمترین تێچوو لەناو گرووپەکەیان، هاوکاریـــی ئابووریـــی یەکتـــر و بانگەشـــەی کوردایەتییە. بە دووکانـــدار دەڵێن ئەگەر ببیتە ئەندام، لەمەودوا پێداویســـتییەکانمان لای تۆ دەکڕین و دەچنە لای ســـەرتاش و پێی دەڵێن ئەگـــەر ببیتە ئەنـــدام لەمـــەودوا دێینە لات بۆ ســـەرچاککردن و ...هتد. هاوکاریـــی ئابوورییان تەنیـــا ئەندامانـــی نـــاو مەکتـــەب و نزیک بە خۆیان دەگرێتەوە و بەدەر لەوە، بە مەبەســـتی بانگەشە بۆ زۆرکردنی ڕێژەی ئەندامان. هەرکات دووکاندارێـــک دەبێتە ئەندامـــی مەکتەب، لەوە بەدوا سەرجەم مەکتەبییەکان پێدوایستییەکانیان لەوێ دەکڕن و تەماح وەبەرنان، ڕێگەیەکی باوە لەنـــاو باڵی زۆرینەی مەکتەب. ئەم شـــێوازە لە ژیانی دوورگەیی، سیستمی ئابووریی ڕابردووی جوولەکە وەبیر دەهێنێتەوە کە ســـەرجەم خێر و بێریـــان بۆ ناو خۆیانە و خۆیان لە غەوارە جیا کردۆتەوە. لە ئێســـتادا بەهۆی هەوڵەکانی باڵی زۆرینەی مەکتەب لە بواری ئابووری، ڕوخساری مەکتەبی بە کۆمپانیایەکی بازرگانی دەچوێت.

لەوانەیە زۆربوونی ڕێژەی ئەندامانی مەکتەب قورئان، ســـەرنجی حیزب و لایەنی سیاســـیی ڕاکێشابێت و ئەگەر بە وتەی ئەندامانی مەکتەب قورئان بێت، حیزبـــەکان و مەکتەب قورئان لە دانوســـتان و نزیکبوونـــەوەدان. گریمانەی وەها ئەگەرێک، بە واتای چاوی تەماح برینە لە ڕێژەی ئەندامانی مەکتەب بـــۆ دوارۆژی دیاری کردنی چارەنووســـی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردســـتان. هاوپەیمانییەکـــی وەها دەشـــکێت چونکەوەک بـــاس کـــرا، ســـتراتیژیی مەکتـــەب قورئـــان، دەســـەڵاتێکی ئایینیە و شیمانە دەکرێت وەکوو چوار دەیە پێشتر، بچێتەوە پاڵ دەسەڵاتی ناوەند یان ئەوەی کە دژی ڕەوتی زاڵ بوەستێتەوە کە هەمان ڕەوتی سێکۆلار و نەتەوەییە.

سەرچاوەکان

[1]:https://www.youtube.com/watch?v=NBpZVMamzW8

[2]:https://www.youtube.com/watch?v=Awa4dgqmp5M

[3]:https://www.youtube.com/watch?v=kv3MVdpfJSY

[4]:https://www.youtube.com/watch?v=MaCsuE1u q5Kw&t=4s&fbclid=IwAR1XttSWfPP1Xu5A7cB NiOMugnJ-Sry-wtqcy9o1FBvv5bBUoT-exr-FmWs

[5]:https://www.youtube.com/watch?v=qM1FinVn0GM

[6]:https://www.radiofarda.com/a/o2-kurdistan-fun-dementalism/28565027.html

[7]:https://www.youtube.com/watch?v=IYiyJA8LEP g&feature=youtu.be

[8]: https://www.facebook.com/RadioRudaw/videos/1050769875322284/?t=259

[9]: https://www.youtube.com/watch?v=IPtsE0C1dj M&feature=youtu.be